Speciális csoportok

Az eurokonform büntetés-végrehajtás megvalósításáért

A modern büntető-kezelési elvek szerint alapvető a büntetés-végrehajtási intézetek között, és az intézeteken belül is a differenciálás, a sokféle rezsim kialakítása, a fogvatartottak klasszifikációja és elhelyezése az egyéni szükségleteiknek leginkább megfelelő rezsimekbe.

Az 1987-ben az Európa Tanács által elfogadott ún. Európai Börtönszabályok külön felhívja a figyelmet: *kiemelkedő fontosságú, hogy a börtönrendszerek a rendelkezésére álló erőforrások elosztásakor, a kezelési rezsimek kialakítását és az azokban való részvételt elősegítsék. Az alapvető differenciálási elvek (nők-férfiak, fiatalkorúak-felnőttek, előzetesen letartóztatottak-elítéltek stb.) mellett alapvető célként kell kitűzni a fogvatartottak lakóhelyhez közeli elhelyezését, illetve a speciális fogvatartotti csoportok kezelését.*

A mai magyar büntetés-végrehajtási rendszer egyik gyengéje, hogy nem rendelkezik sem összehangolt, következetes kritériumokkal működő klasszifikációs eljárással, sem a fogvatartottak teljes „spektrumát" lefedő, kellő számú speciális csoporttal.

Jelenleg büntetés-végrehajtási intézeteinkben a klasszifikációs tevékenységet alapvetően a befogadási és foglalkoztatási bizottságok végzik, amelyek az esetek túlnyomó többségében esetleges, nem mindig megbízható, hiányos információk alapján döntenek egy adott fogvatartott biztonsági csoportba sorolásáról, elhelyezéséről, munkába állításáról, oktatásáról, képzéséről.

A speciális fogvatartotti csoportok közül jelenleg a veszélyeztetett, illetve veszélyesnek minősülő fogvatartottak részére kialakított különleges biztonságú körlet vagy zárka intézménye – a személyiségzavaros, illetve enyhe fokú értelmi fogyatékos fogvatartottak részére kialakított gyógyító-nevelő csoportok– és az alapvetően a kisebb súlyú (általában első) bűncselekményt elkövetett enyhébb végrehajtási szabályok jogintézménye működik büntetés-végrehajtási rendszerünkben.

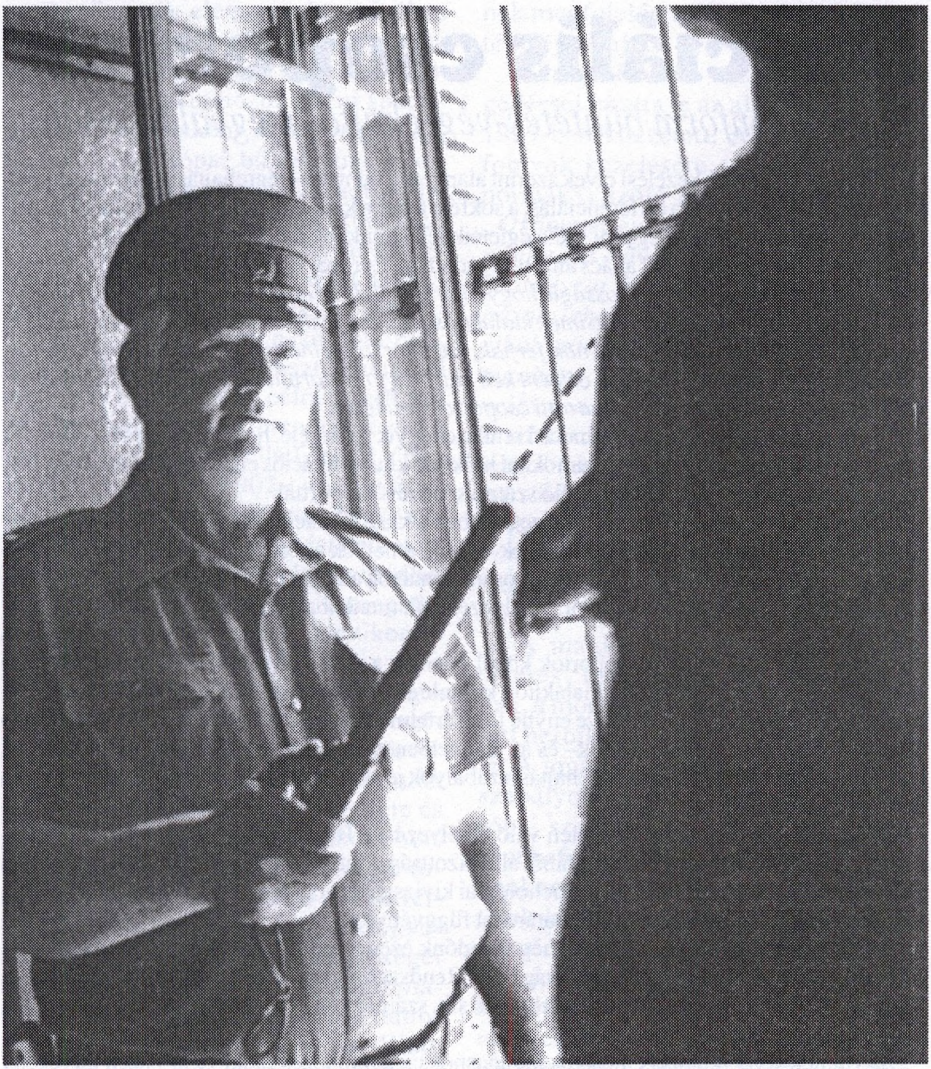
A különleges biztonságú körleten való elhelyezést a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának szakterületi vezetőiből álló bizottság dönti el. A gyógyító-nevelő csoportokban való elhelyezés pszichiátriai, pszichológiai kivizsgálás után történhet. Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása bírói határozat függvénye.

Mindezekből kitűnik, hogy van még teendőnk ezen a területen, és különösen a speciális csoportok területén vannak hiányosságaink. Rendszerünkből teljesen hiányoznak a drogfüggők, alkoholisták, szexuális bűnelkövetők stb. számára felkínált rezsimek, illetve kezelési csoportok.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága mindezek okán 1999 őszén tervezetet nyújtott be az Igazságügyi Minisztériumnak, melyben – egyebek mellett – kezdeményezte a speciális csoportok körének bővítését a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben.

(A speciális kezelési csoportok bővítése már csak azért is időszerűnek látszik, mert ez kvázi, mintegy kompenzálhatná az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának szigorítása nyomán bekövetkezett negatív jelenséget, a jogintézmény fokozatos elsorvadását.)

A büntetés-végrehajtás tervei az alábbiakban összegezhetők. Szükség van mérőeszköz kidolgozására a befogadási és foglalkoztatási bizottságok munkájának megkönnyítése miatt. Ez egy egzakt kérdőív, melyet a fogvatartott befogadásakor vesznek fel, és különböző rizikófaktorokra – szuicidum, agresszivitás, droghasználat, alkoholfüggőség, szexuális orientáció stb. – kérdez. A meglévő speciális csoportok mellett egyéb csoportokat kell létrehozni, jelesül ká-

Időszerű a speciális kezelési csoportok körének bővítése

bítószermentes körlet, alkoholfüggők kezelési csoportját, szexuális bűncselekményt elkövetettek kezelési csoportját, az első bűntényesek elkülönített elhelyezését, illetve megoldandó az anya-gyermek elhelyezés.

Kábítószermentes körlet

Már önmagában az elnevezés is sok vitára ad okot, hiszen ha így hívunk egy egységet, azzal elismerjük, hogy a börtönökbe egyébként bejuthat a drog.

Ezt a vitát gyakorlatilag Nyugat-Európa valamennyi országában lefolytatták, a végeredmény azonban az, hogy ez az elnevezés maradt, mégpedig két okból. Egyrészről oktalanság

abban a hitben ringatni magunkat, hogy a kábítószer nem jut be a büntetés-végrehajtási intézetekbe. Természetesen törekedni kell a kínálat csökkentésére, folyamatosan ellenőrizni kell a csomagokat, a látogatókat, a zárkákat stb., de ha kategorikusan kijelentjük, hogy a börtönök drogmentesek, akkor nincs szükség a problémával való „mélyebb" foglalkozásra sem. Másrészről a kábítószermentes körlet elnevezés azért is helytálló, mert nem feltétlenül jelent a fogvatartott számára kötelező részvételt a terápiás vagy rehabilitációs csoportokban való megjelenésre.

Terveink szerint a kábítószermentes körleten való elhelyezésről – a fogvatartott kérelmére – a befogadási és foglalkoztatási bizottságok döntenek majd, természetesen figyelembe véve a már az előzőekben felvázolt mérőeszköz eredményeit.

A fogvatartott vállalja, hogy büntetési ideje alatt nem fogyaszt kábítószert, ezért cserében különféle kedvezményekben részesül. (Jobb elhelyezési körülmények, szabadidős tevékenységek, esetleges eltávozás stb.)

A fogvatartottakat a körleten rendszeresen tesztelik különféle drogtesztekkel.

Természetesen a fogvatartottak rehabilitációját elsődlegesnek tartva különféle terápiák itt is működtethetők. Véleményünk szerint – és a nemzetközi trendnek megfelelve – a kognitív behaviour terápiák, és a terápiás közösségek működtethetők ezen a körleten.

Alkoholfüggők kezelési csoportja

Lényegét tekintve hasonló, mint a kábítószermentes körlet. Az alkalmazott terápiák közül az anonim alkoholisták közösségi terápiája jól működtethetőnek tűnik börtönkörnyezetben is.

Szexuális bűncselekményt elkövetők kezelési csoportja

Ez a csoport a fogva tartott társaktól leginkább veszélyeztetett kategória, különösen, ha bűncselekményüket kiskorúak sérelmére követték el. Ezért is indokolt elkülönített kezelésük, és ezzel mintegy védett környezetbe helyezésük – természetesen csak saját kérésükre. Nyugat-Európa számos országában pszichoterápiával kombinált gyógyszeres terápiával kezelik ezeket a fogvatartottakat. Véleményünk szerint nem szerencsés börtönkörnyezetben ilyen jellegű módszer alkalmazása, így a javaslatban csak pszichoterápiás módszerek szerepelnek.

Első bűntényesek kezelési csoportja

Ebben a csoportban a lényeg szintén az elkülönítésen, a különböző börtönártalmaktól való „megkímélésen" van. A rehabilitációs tevékenységet a különféle oktatási és szakképzési programokon való részvétel jelenti. Fokozottan figyelni kell az ezen csoportba tartozó fogvatartottak családi, szociális kapcsolatainak fenntartására, illetőleg azok elősegítésére.

Anya-gyermek elhelyezés

A büntetés-végrehajtási intézetekben szülő nőket érinti. Jelenleg is van lehetőség a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában arra, hogy az itt szült nők a gyermek hat hónapos, külön engedéllyel egyéves koráig gyermekükkel együtt maradhassanak, ha ezt kérik és a gyermek elhelyezéséről egyébként nem tudnak gondoskodni.

Terveink szerint ki szeretnénk alakítani egy olyan körletet, melyben a gyermek iskolakezdésig (6 év) az édesanyjával maradhat, amennyiben a gyermeket az állami gondozásba helyezés „fenyegetné". Természetesen egy ilyen körlet kialakítása nagyon sok pénzbe kerül, hiszen hermetikusan le kell választani a börtön többi részétől, és biztosítani kell az anya és a gyermek számára a „civil" életben elvárható körülményeket (külön elhelyezés, közösségi, játszóhelyiségek, játszótér stb.).

Az előadásomban vázolt speciális csoportok egy része – elsősorban anyagi természetű okok miatt – nyilvánvalóan még egy darabig csak terv marad, de foglalkoznunk kell a megvalósítás mikéntjével, mert csak így tudunk emberséges, európai mintájú és nem utolsósorban (talán) hatékonyabb büntetés-végrehajtási rendszert létrehozni.

Bereczki Zsolt